

el millor actor del món

per JOAN ALAMAR

La Campanya de Teatre a l'Escola: quan Cultura i Educació es donaven la mà

Per Maria Colomer

"De vegades, se'm pregunta: Quina és la teua utilitat? Quina és la utilitat del teu teatre?". Respondre seria acceptar el raonament segons el qual només qui produeix té dret a existir, i qui no produeix ha de ser aïllat, eliminat, no té més funció perquè socialment és de-functus, difunt, literalment mort. Qui fa aquesta pregunta ¿quina és la teua utilitat? cal que pare atenció a ell mateix, a la seva actitud que el duu a negar tot el valor als arbres que no donen fruit. L'arbre que no dóna fruit esdevé tanmateix essencial per a les ciutats sense oxigen".

Eugenio Barba, "Les illes flotants", p. 149

"L'ús total de la paraula per a tots em sembla un bon lema, de bell so democràtic. No perquè tots siguen artistes, sinó perquè ningú siga esclau".

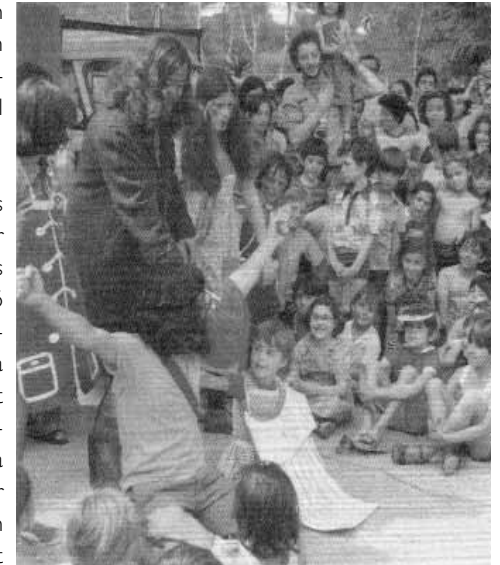
Gianni Rodari, "Gramàtica de la fantasia", p.9

El 1989 va ser un any en el qual es van iniciar projectes, com el de l'Associació d'Actors del País Valencià, però també va ser un any de tancament incomprensible de projectes importants i interessants, com ho va ser la "Campanya de Teatre a l'Escola", promoguda per la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Conselleria de Cultura, en estreta col·laboració amb les tres Diputacions (València, Castelló i Alacant) i amb el suport i participació d'un gran nombre d'Ajuntaments, entre ells, l'Ajuntament de València. Els responsables de la coordinació de la campanya van ser Manel Chaqués, des de la Conselleria, i Manel Cubedo, que venia de l'experiència d'haver estat també el cap més visible de la campanya duta a terme en el Teatre Principal ("Juguem al Teatre") en 1982 sota el suport de Teatres de la Diputació.

Quan naix, en 1984, es marquen com objectius fonamentals la introducció del fet teatral en l'Escola, tant a nivell pedagògic com lúdic, i la formació de xiquets i xiquetes com

futurs espectadors de teatre. En aquells temps es valorava com imprescindible "la inclusió del fet teatral dins de l'entorn socio-cultural del xiquet/a" (J. L. Sirera).

La proposta no era nova al País Valencià ja que un any abans, per assenyalar alguna de les experiències existents, a la província de Castelló s'havia dut una campanya, coordinada per Carles Pons a través de la Companyia la Xulai i amb el suport de la Diputació que tindria continuïtat. A més a més, des de 1975 existia a Elx l'Associació de Teatre Escolar (ATI), que portava a terme un gran esforç que es va traduir en un munt d'activitats tenint el teatre com a centre.

Tampoc ho era a la resta de l'estat espanyol, ja que des de diferents àmbits s'intentaven realitzar campanyes similars, amb major o menor èxit, amb el recolzament dels nous ajuntaments, i amb l'impuls d'associacions i entitats com ara El Moviment de Renovació Pedagògica, Acció Educativa (Carlos Herans, Luis Matilla), l'Escola d'Expressió de Barcelona, les Escoles d'Estiu del País Valencià, i un gran nombre de mestres que s'havien impregnat de les idees de Paulo Freire, Freinet, Carme Aymerich, Rosa Sensat, entre d'altres, i tenien coneixement de les experiències realitzades en els anys 70 a Torí.

Entre els molts llibres, escrits i paraules que van ser referents a l'època, recupere dues per la inspiració que van suposar per a molts i moltes en aquells temps. Un d'ells va ser "Gramàtica de la fantasia", de Gianni Rodari. L'altre "Jo sóc l'arbre (el teu el cavall)", de Franc Passatore i altres, en el qual es parlava d'un teatre "com mitjà d'acostament a la realitat física i social, per a reconquistar la pròpia espontaneïtat i manifestar així els seus veritables problemes i interessos" (Passatore, F), amb uns plantejaments molt similars a la nostra campanya autònoma. Segons l'autor, en la campanya de Torí de 1971, es tractava del següent: "En aquesta perspectiva pretenem ser els animadors provisionals del veritable animador del xiquet que és l'ensenyant, posant a les seues disposició diversos instruments, tots ells orientats a l'actualització de l'axioma: un teatre representat en l'escola per una vida entesa com teatre" (Passatore, F).

El que estava en qüestió era un tema que avui dia segueix estant en la taula, amb la diferència que, en aquell moment, les sensibilitats apuntaven en una altra direcció a les actuals. Es tracta de la importància de la inclusió de l'Educació Artística des dels primers anys de l'Escola en horari lectiu i amb el mateix pes acadèmic que les altres disciplines. Té la mateixa finalitat global, és a dir, aconseguir amb el procés de formació millors persones. Aquest tema segueix sent element de debat en l'actualitat, afegint-li la matisació que en aquests moments, 20 anys després, existeixen professionals preparats des del teatre i des d'altres disciplines artístiques per a fer-se càrrec d'aquesta Educació Artística i ja no serien els mestres els encarregats de l'activitat.

Una mica que va marcar la importància de la "Campanya de Teatre a l'Escola", a més dels seus objectius i de tota l'activitat que desenvoluparia, era el seu àmbit d'aplicació. Era una campanya més gran, aglutinadora de petites campanyes i projectes, amb igual intervenció en les tres províncies, i amb un pressupost prou just, que rondava el 26 % del pressupost que es dedicava al Teatre (uns 25 milions de pessetes per aquell temps que no estaven totes les transferències de l'estat fetes).

Des del principi es va pensar que gran part de les activitats de la campanya havien de realitzar-se dins de l'horari escolar, fugint de la possible catalogació com a única activitat d'entreteniment en horari extraescolar. Es tractava d'implicar a les escoles, i amb ells als seus principals actors, els xiquets i xiquetes, i els ensenyants.

Les dades numèriques dels cinc anys de durada de la campanya van ser els següents:

- poblacions participants: 163
- escoles: 515
- professors matriculats en els cursos d'aprenentatge: 5.905
- espectadors: 270.769
- cursos impartits: 432
- classes pràctiques amb alumnes: 4.460
- alumnes en els tallers escolars: 148.123
- monitors contractats: 52
- companyies contractades: 19
- obres interpretades per escolars: 146

La campanya va constar de tres fases d'aplicació en cada població i centre, després d'una campanya pilot prèvia. La campanya pilot es va realitzar en un nombre reduït de poblacions i va servir per a posar a prova els principis bàsics de la campanya, tant a nivell pedagògic i artístic, com a nivell logístic. En aquest primer any es van impartir tallers d'introducció a l'expressió dramàtica als professors fora de l'horari escolar; classes pràctiques als xiquets en horari escolar dins de l'aula i amb el tutor present, i actuacions teatrals a càrrec de companyies professionals.

Per a atendre millor a les poblacions implicades, es van crear unitats de programació en les quals es concentraven les activitats, constituïdes per una o més poblacions, segons la quantitat d'escoles i alumnes implicats en la campanya. Aquestes es van repartir en els tres anys de durada en cada unitat de programació.

En el primer any es van donar dos cursos tipus d'introducció a l'expressió corporal i d'introducció als materials per a teatre dirigits al professorat, junt amb classes pràctiques amb els alumnes, i representacions teatrals.

En el segon any l'objectiu era que els mestres participants en la campanya s'atreviren a crear el seu propi taller teatral, on es posara l'accent que fer teatre no és necessàriament sinònim d'actuar. Per això, els cursos de formació anaven encaminats a l'aprofundiment de les matèries impartides l'any anterior; i amb l'objectiu marcat de la creació del taller. Ja no es va donar un taller en cada escola sinó que es va donar un únic taller en cada unitat de programació, i van seguir mantenint-se les actuacions de les companyies professionals.

En el tercer any l'objectiu era la posada en escena del propi taller creat l'any anterior. Ací els mestres responsables del taller rebien formació especialitzada en la posada en escena i els monitors es convertien en una espècie d'assessors dels tallers ja creats en cada centre. Es van mantenir les representacions teatrals de companyies teatrals com referents en la pràctica del plantejat en el taller i es van afegir a la programació alguns dels muntatges dels propis tallers.

El desig era continuar perquè, a pesar d'algunes menudes crítiques que sempre són bones per a millorar l'activitat, la resposta, la participació i els resultats fins al moment eren bons. Però no es va continuar; no es va veure la necessitat de mantenir aquells arbres són fruits dels quals parla Barba, que per a l'única cosa que serveixen és per a facilitar-nos l'oxigen sense el qual no respiraríem. I com passa massa vegades, la definició de competències fa que es perden pel camí campanyes com aquestes. Aleshores, ens podem fer la següent pregunta: Es tractava d'Educació o es tractava de Cultura? És la Cultura Educació? És l'Educació Cultura?

Tal vegada arribe el dia que realment entenguem la realitat com una complexa i al·lucinant xarxa en la qual tot està absolutament relacionat i ens puguem permetre els intercanvis, els projectes comuns i la Cultura, l'Educació, l'Art, el Teatre i un llarg etcètera però, Sense Fronteres.

d'almenara^{cap amunt}

20 anys de teatre de carrer

Per Sònia Alejo

Després d'un parell d'anys d'escola municipal i teatre amateur, començava l'estiu de 1989, d'Almenara cap amunt, quan vaig tindre el meu bateig al teatre professional al carrer i amb foc. Sí professional, és a dir, cobrant i cotitzant a la SS com artista.

Un nou món s'obria front a mi sent quasi una adolescent: assajos, viatges, 'bolos', hores de furgoneta... esgotador però apassionant. En tot aquest anar i vindre de 'bolo', començava a conèixer i fer-me un mapa mental de la professió (companyies, actors i actrius, directors, programadors, representants...) i curiosament, varies eren les companyies valencianes amb les quals ens trobàvem sistemàticament actuant al carrer: Falaguera, La Burbuja, Teatro a Trote (i algunes més que m'han de perdonar la falta de memòria) aportaven propostes molt interessants i algunes compromeses tant estèticament com en continguts i formats i no per això deixaven d'interessar o fer gaudir al públic.

Efectivament, fa 20 anys el teatre de carrer estava molt més viu, hi havia una activitat incessant en pobles i ciutats de tota la comunitat, les companyies eren programades pels departaments i les regidories de cultura i ocasionalment, per les de festes. El Circuit, tal i com el coneixem ara, no existia, comptava amb poques sales i per tant, el teatre es feia també al carrer. Amb el SARC, que començava a funcionar també fa 20 anys, passava el mateix.

Eixe panorama ha anat canviant, pràcticament a la inversa. A poc a poc, s'ha deixat de programar teatre de carrer i el que es fa, està condicionat majoritàriament per la demanda de les programacions de festes que només busquen espectacle d'animació i correfocs i fugeixen del les creacions més compromeses.

Les companyies valencianes de carrer, es van anar dissolvent o transformant per fer teatre de sala, dansa, audiovisuals... En els darrers anys, només Teatro de l'Ull ha mantingut la activitat en el carrer alhora que ampliava les seues propostes escèniques i la província de

Castelló veia nàixer a una companyia darrere altra d'arts desenvolupades, principalment, al carrer.

Al llarg d'aquests 20 anys disciplines com el teatre d'actors i d'elements, el circ, la dansa, l'animació, la pirotècnia, el teatre físic, han sigut portades en tots els formats possibles a carrers, places i espais alternatius per grups llegendaris com ara Xarxa Teatre, Visitants (que també va nàixer en 1989), Scura Splats, La Troupe Malabó i darrerament Insomni, La Soluble, la Resistència (que també té una línia de treball de teatre i animació de carrer) o grups que han anat apareguent baix la 'protecció' d'altres companyies més grans per dur a terme línies de treball diferents a les seues com Volantins, La Banda del Drac, La furtiva... espere no deixar-me cap...

I tot açò concentrat en pocs kilòmetres entre Castelló, Borriana, Vila-real i Betxí, fins al punt que en aquesta darrera població s'ha creat de manera quasi espontània "el polígon del teatre" on tenen seus i comparteixen espais varies companyies en una mateixa illa de naus. Aquest és un fenomen curiós com a mínim, i esperem que tinga una fructuosa durada en el temps per a tots.

No vull que s'entenga que en aquests darrers 20 anys no han aparegut grups, col·lectius o companyies, tant a València com a Alacant, que han dut a terme espectacles de carrer, però sí és cert que poques d'elles han perdurat en el temps. Maracaibo Teatro a Elx i Maduixa Teatro a Sueca, semblen portar una trajectòria més estable i trobe que els continuarem trobant al carrer en el futur, sempre i quan ajuntaments i programadors miren un poc més cap a l'exterior de les sales convencionals.

La situació del teatre valencià al 1989

Consell de redacció

En 1989 la situació del teatre valencià es trobava en trànsit cap a la professionalització. Els antecedents del teatre independent, el naixement d'algunes EMT, l'ESAD, les campanyes de formació de teatre a l'escola... generaren que, a poc a poc, foren creant-se una sèrie de companyies i un planter d'actors i actrius que esclatà amb el naixement d'una indústria teatral valenciana. Va ser el moment en què nasqué AAPV, aparegué RTVV, el Circuit Teatral Valencià es va crear un any abans i començava a créixer el nombre de municipis que s'hi adherien.

En 1988 el Centre Dramàtic de la Generalitat Valenciana va estrenar la primera producció "La Marquesa Rosalinda", de Valle-Inclán. Fins que va arribar aquesta, hi hagué un període de coproduccions des de 1985 entre Cultura i algunes companyies privades. Durant eixos anys de trànsit fins que es posaren en marxa altres serveis i espais culturals, com ara l'IVAM, el Palau de la Música i el Teatre Rialto (futura seu del CDGV). En aquest últim es van estrenar les produccions: "L'home, la bèstia i la virtut" i "Los figurantes", entre d'altres.

"La marquesa Rosalinda", CDGV.

El primer director del CDGV fou Antonio Díaz Zamora, qui va romandre només un any (1988-89). Durant la seua gestió, el Centre Dramàtic representà nou espectacles, 6 pro-

pis i 3 en coproducció. L'any 1989 es va canviar de director i Antoni Tordera, posà en marxa dos models de producció pública: d'una banda, les estrenes que es feien al Rialto que girarien per grans teatres; i d'altra, els espectacles de format més petit que girarien per les sales del Circuit Teatral Valencià. Amb Tordera com a director, el CDGV va fer 41 produccions (22 pròpies i 19 coproduccions), fins al 1993.

"Elvis", de Jácara Teatre.

Com a curiositat, durant aquests primers anys d'existència del Centre Dramàtic grans directors del teatre contemporani, com ara John Strasberg, Paul Weibel o Dario Fo, arribaren a València per impartir cursos i dirigir espectacles.

"Cadiram", de La Cassola.

La Pavana representava "El mussol i la gata", Carles Castillo "Trànsits", mentre que la companyia alcoiana La Cassola representà "Sóc una dona" i "Cadiram", Jácara Teatre "Elvis". D'altra banda Xarxa Teatre estrenaren "El-lisistrata" i Visitants "Hugonstein". L'Om també representà eixe any "Infantillatges" i Moma Teatre "Inèrcia". "O tu o res", de l'Horta Teatre, "Sideral sin gas", del PTV-Clowns, "Domina dominante", de Pluja Teatre o "Ivan el fava", de Lluerna Teatre.

El Circuit Teatral Valencià porta en marxa 21 anys. Un total de 16 municipis foren els pioners en posar-lo en marxa ja que disposaven d'un espai escènic, d'una mínima tradició de programació i d'un programador responsable de la selecció, contractació, promoció i muntatge dels espectacles. L'objectiu del nou circuit no era un altre que la cooperació entre les ciutats i la Generalitat Valenciana per a programar teatre i dansa professionals d'una manera regular.

Si considerem, com s'entén en la pròpia ordre de creació, que el Circuit naix per a oferir des de les institucions públiques espectacles de teatre i dansa, no es comprensible que la quantitat de diners que destina Teatres de la Generalitat Valenciana cada any a aquesta causa siga inferior respecte al que pressuposten anualment les entitats municipals de cada ajuntament.

El Servei d'Assistència i Recursos Culturals de la Diputació de València va nàixer al maig de 1989 amb la principal tasca d'assistir als municipis de la província en matèria cultural, concretament en els pobles amb menor nombre d'habitants o amb menys recursos econòmics. Per aconseguir-ho, els objectius s'orienten per a: satisfer les necessitats culturals dels municipis de la província, ampliar l'oferta de serveis, potenciar la creativitat i cultura valenciana, assessorar i formar en matèria cultural o donar suport l'enfortiment de les indústries culturals. Curiosament, l'Ajuntament de València, que en anys anteriors havia mostrat un gran interès per difondre el teatre com a fet cultural popular en diferents llocs i per a diferents públics (campanyes de teatre infantil i de carrer dels parc públics, les setmanes culturals dels barris, la fira de juliol, i fins i tot, Expo-jove), inicia en 1989 el gran camí cap a la sequera teatral de la pròpia institució i deixa de recolzar diferents iniciatives privades amb vocació pública que sorgiren posteriorment.

“Los figurantes”, CDGV.

ta de serveis, potenciar la creativitat i cultura valenciana, assessorar i formar en matèria cultural o donar suport l'enfortiment de les indústries culturals. Curiosament, l'Ajuntament de València, que en anys anteriors havia mostrat un gran interès per difondre el teatre com a fet cultural popular en diferents llocs i per a diferents públics (campanyes de teatre infantil i de carrer dels parc públics, les setmanes culturals dels barris, la fira de juliol, i fins i tot, Expo-jove), inicia en 1989 el gran camí cap a la sequera teatral de la pròpia institució i deixa de recolzar diferents iniciatives privades amb vocació pública que sorgiren posteriorment.

A banda de destacar l'existència del València Cinema, on actuaven Els Joglars, Dagoll Dagom, Els Comediants, etc. cal parar atenció en els Teatres de la Diputació, pels que van passar Rodolf Sirera, Joanvi Cubedo, Alfredo Mayordomo, Manel Cubedo, Vicent Vila,... A la Sala Escalante Bambalina representà l'espectacle "Pinotxo" i l'Enteulat oferí "La guerra dels mons".

Els festivals que ja existien (Sagunt a Escena, Festival de Teatre de Carrer de Vila-real, Mostra de Titelles de la Vall d'Albaida, Festiteres d'Alacant...) obriren la porta als que estàvem a punt de nàixer (Mostra d'Alcoi, Mostra d'Autors Contemporanis d'Alacant, Mostra de Pallassos de Xirivella, Mostra de Mim a Sueca,...).

Amb aquest recordatori no pretenem resumir la història del teatre valencià, només hem fet una fotografia de la situació d'aquest a finals dels anys 80. Com diuen alguns, va ser un moment molt bonic de viure perquè es tenia la sensació que alguna cosa estava passant.

premis

Premis de TGV 2009

Premi a la Millor Composició Musical

Pep Llopis per "El circo de la mujer serpiente"

Premi "Antonio Ferrandis" al Millor Actor

Rafael Calatayud per "Tres sombreros de copa"

Premi al Millor Vestuari

Pascual Peris per "La viuda valenciana"

Premi a la Millor Actriu

Mamen García per "Crisi d'identitat"

Premi Josep Solbes a la Millor Il·luminació

Nicolás Fischtel per "Llebeig"

Premi a la Millor Escenografia

Josep Simón / Manolo Zuriaga per "Llebeig"

Premi a la Millor Direcció Escènica

Rafael Calatayud per "El narciso en su opinión"

Premi a la millor Versió, Traducció o Adapatació

Rafael Calatayud / Carlos Calvo per "Crisis de identidad"

Premi a la Millor Direcció Coreogràfica

Asun Noales per "Llebeig"

Premi "Max Aub" al Millor Text

Jerónimo Cornelles / Pascual Carbonell per "2.24"

Premi al Millor Espectacle Infantil

"El circo de la mujer serpiente" d'Ananda Dansa/Gran Teatro

Premi al Millor Actor o Actriu de Repartiment

Chema Cardeña per "Clandestinos"

Premi al Millor Espectacle de Dansa

"Tierra" d'Otra Danza

Premi a la Millor Ballarina

Diana Huertas per "Llebeig"

Premi al Millor Espectacle de Teatre

"2.24" de Bramant Teatre

Premi al Millor Ballarí

Denis Bruno per "Sechs Tánze"